

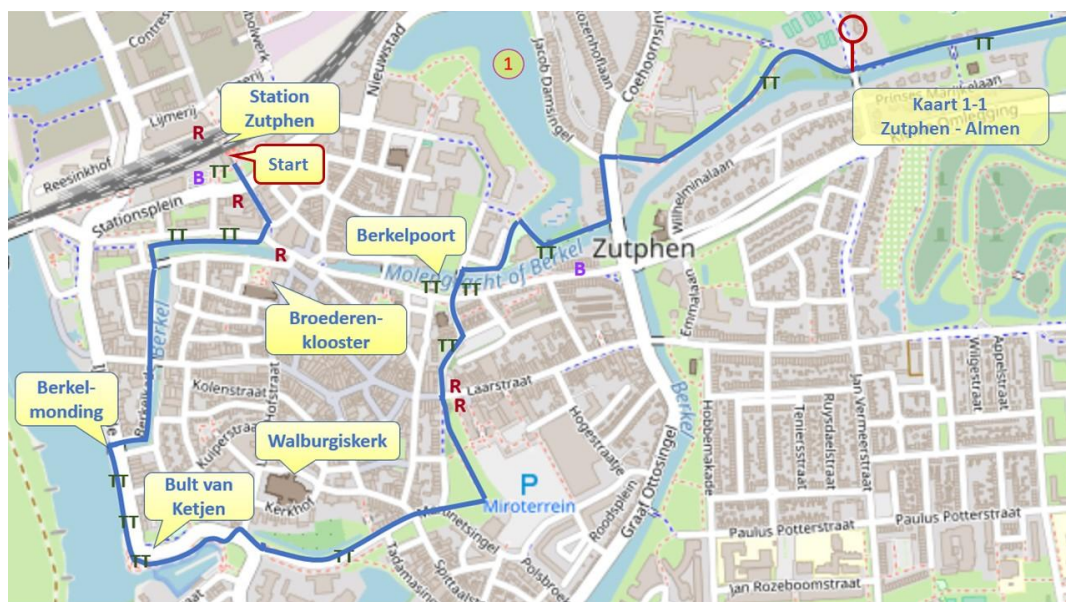
Berkelpad etappe 1: Zutphen - Almen

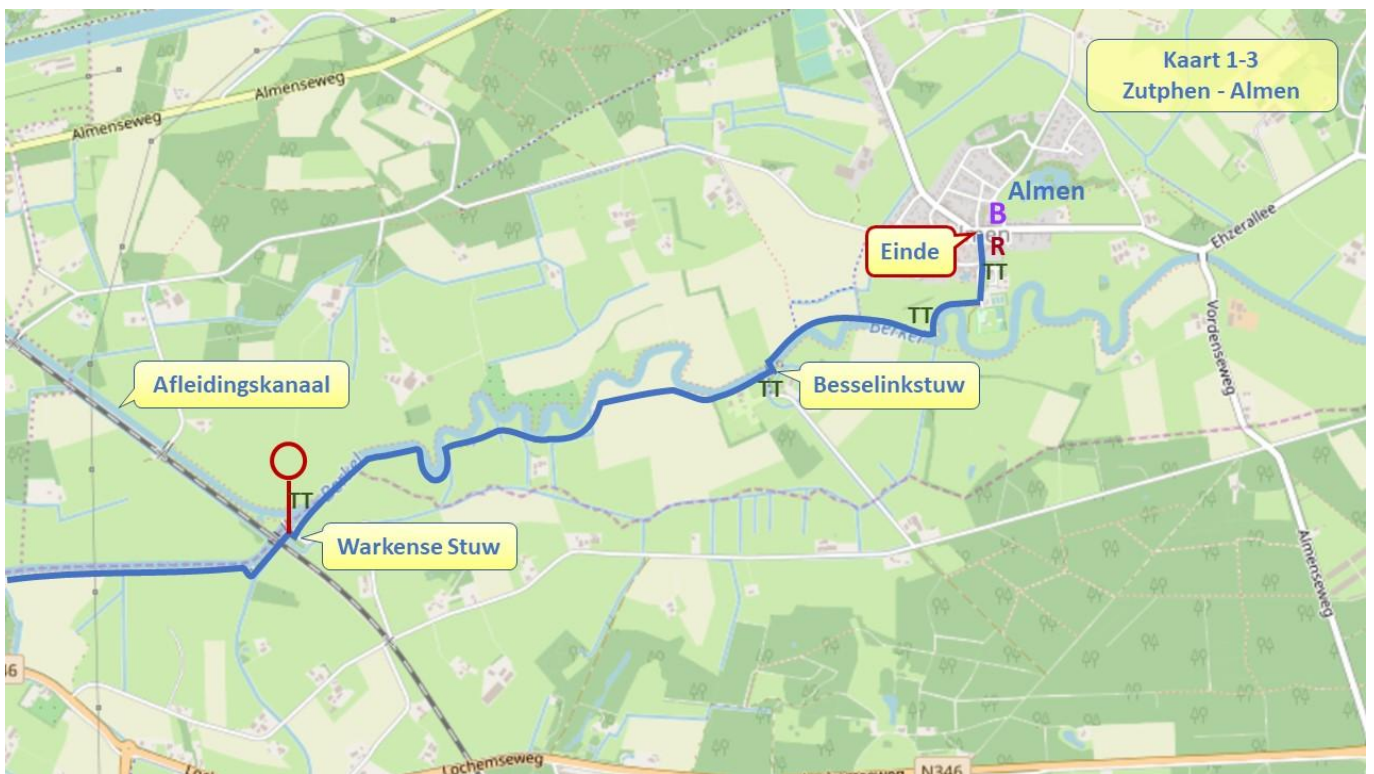
Auteur: Dolf Logemann

Zutphen - Almen

Het Berkelpad brengt u vooral stroomopwaarts, maar deze eerste etappe volgt de Berkel eerst naar de monding langs een in de 13de eeuw gegraven molengracht. De uitstroom zelf is niet meer dan een roestige klep, maar het uitzicht op de IJssel vergoedt veel. Daarna volgen we het tracé van de oorspronkelijke loop van de Berkel langs het oude centrum van Zutphen. De beek staat hier nu vrijwel overal droog, maar is nog wel herkenbaar. U heeft ondertussen een schitterend uitzicht op de stadsmuur van het middeleeuwse Zutphen. Via de beroemde Berkelruïne, een waterpoort uit de hoge middeleeuwen, volgt u de Berkel stroomopwaarts. Eerst langs de singels en stadswallen van de oude vestingwerken, daarna richting de randen van de stad. Al snel wandelt u langs agrarisch gebied en landgoederen als De Baank, De Voorst en 't Velde. Na dit laatste landgoed loopt u door het weidse Berkeldal naar Almen. Het beekdal is hier door het waterschap recent opnieuw ingericht. Waar de Berkel tot voor kort als een recht kanaal door het landschap stroomde, wandelt u nu langs brede natuurvriendelijke oevers en fraaie meanders. De etappe eindigt bij de oude dorpskerk van Almen. Mocht u willen kamperen bij camping De Baankreis of overnachten bij Hotel Ehzerwold, dan loopt u nog even verder via de volgende etappe. Ook in Almen zelf is op diverse plekken overnachting mogelijk.

Let op: het graspad langs de Berkel ter hoogte van landgoed 't Velde is momenteel zeer modderig. Zorg voor hoge schoenen die vies mogen worden!

Routebeschrijving

1. Vanuit het NS station Stationsplein oversteken en RD tegenoverliggende straat in (Stationsstraat)
2. Einde Stationsstraat oversteken naar waterkant en RA. Neem na 50 m voetpad onderlangs het water

U staat hier voor het eerst oog in oog met het water van de Berkel, die hier Molengracht heet. Zie de omgevingsinformatie hieronder voor meer informatie over deze plek.

3. Einde voetpad LA, met de bocht in het water mee. Blijf rechts van het water (Berkelkade)
4. Berkelkade geheel aflopen tot aan de monding van de Berkel in de IJssel

Hier vindt de Berkel helaas een wat roemloos einde in een overstort met klep. Het uitzicht op de IJssel vergoedt gelukkig veel. Naast de monding het standbeeld van Ida Gerhardt. Deze bekende dichteres woonde in Eefde, maar heeft veel gedichten geschreven over Zutphen en de rivier de IJssel.

5. LA over de wandelpromenade langs de IJssel tot voormalig bastion uit de tijd dat Zutphen een vestingstad was, met uitzicht op de IJssel en de jachthaven (IJsselkade en 'Bult van Ketjen'). Ga hier bovenlangs, langs het kanon.

Zie de 'Achtergrondinformatie' voor de achtergronden van IJssel en Berkel op deze plek.

5. Volg de rand van de jachthaven bovenlangs of onderlangs tot aan tweede ijzeren trap. Op straatniveau bij een oversteekplaats twee keer oversteken. U gaat niet het oude centrum in, maar loopt min of meer RD met een boomgaardje en de stadsmuur aan uw linkerhand (Martinetsingel)
6. U passeert aan uw linkerhand eerst een voormalige stadspoort, daarna een zijstraat (Pelikaanstraat). Bij volgende zijstraat (Boompjeswal) RD, via voetpad richting parkeerterrein en winkelgebied. Vóór het parkeerterrein LA, terug richting Boompjeswal. U blijft aan de binnenzijde van een droge gracht.

De droge gracht markeert de vroegere loop van de Berkel via de 'Binnengracht', die in de jaren '60 van de vorige eeuw werd gedempt. Momenteel is er een initiatief om deze gracht weer watervoerend te maken.

Zie voor meer informatie over deze plek de achtergrondinformatie 'Sutfene, naamgever van de stad' aan het eind van deze tekst.

7. De Boompjeswal gaat na een kruising met de Laarstraat, een winkelstraat over in de Paardenwal. Loop voor de witte huisjes langs
8. Eerste zijstraat LA (David Evekinkstraat)
9. U komt uit bij de bekende Berkelpoort of Berkelruïne, een voormalige waterpoort over de Berkel. U gaat hier RD, de brug over (Isendoornstraat)

Zie de Achtergrondinformatie hierna voor meer informatie over de Berkelruïne.

10. RA direct na de brug, via een voetpad
11. Einde voetpad RA (u loopt achterlangs basisschool De Bongerd), een fietspad (Bongerdspad)

Het Bongerdspad loopt hier door een van de twee stadsboomgaarden die Zutphen rijk is. Beide worden onderhouden door vrijwilligers.

13. Bongerdspad aflopen tot aan verkeersweg, daarna RD oversteken en aan overzijde LA (Coehoornsingel)

Op de brug heeft u zicht op een splitsing van de Berkel. Onder de brug begint de Molengracht, waar u zojuist bent langs gelopen. Voor u naar rechts buigt een tweede tak af, die buitenom de oude binnenstad loopt. Bij gemaal Helbergen wordt het water van deze tak uitgeslagen op de IJssel. Deze tweede tak is breder en voert meer water af dan de Molengracht. Om die reden wordt hij ook wel de Hoofdgracht genoemd.

14. Voorbij witte villa RA via voetpad langs zorgcentrum Sutfene

15. Einde voetpad RA, een fietspad

16. Kruising met verkeersweg (Leeuweriklaan) oversteken en RD (IJsbaanpad), de Berkel aan uw rechterhand

Let op het beeld van een vrouw in badpak op de andere oever tegenover het gebouw van de IJsbaanvereniging. Dit beeld zult u op uw weg naar Billerbeck verschillende keren tegenkomen. Zie voor een nadere uitleg de tekst bij de achtergrondinformatie hieronder.

17. Na de ijsbaan in de bocht RD via onverhard pad

18. Provinciale weg (N348) voorzichtig oversteken en via parallel fietspad RA over de brug. Na de brug direct LA, slagboom en voetpad

19. Voetpad volgen tot voorbij houten brug, daarna RA langs de oever

20. Oever blijven volgen tot aan smalle witte brug (witte 'vonder' in kerkpad naar Warnsveld)

21. Ook na de witte vonder oever blijven volgen tot verkeersweg (Kapperallee). Aldaar oversteken. Aan overzijde LA en na 25 m RA. U loopt via breed bospad naar stuw aan uw rechterhand (Kapse stuw)

22. Stuw oversteken en verder langs de oever, de Berkel nu aan uw linkerhand. De oever blijven volgen tot aan de bosrand

23. Voorbij de bosrand LA, een breed bospad. Voorbij een bruggetje, na circa 150 m, opnieuw LA, richting de oever van de Berkel

Voor meer informatie over de nieuwe Berkelmeanders: zie de navolgende achtergrondinformatie.

24. Berkeloever volgen tot brug over zij-watergang (Warkense Laak). Volg hier de geelrode markering, d.w.z. brug oversteken en RD via smal paadje door het bos. Dit paadje is herkenbaar aan een paaltje van een mountainbike-route. Hier doorlopen tot voorbij onderdoorgang spoorbaan

25. Voorbij vistrap en stuw (Warkense stuw), op klinkerweggetje RA en direct LA via een klaphek. U loopt opnieuw langs de Berkel. U blijft dit doen tot aan de volgende stuw (Besselinkstuw)

26. Besselinkstuw oversteken en direct RA via klaphek. U loopt daarna langs de oever van de Berkel door tot aan het dorp Almen

27. Via een klaphekje verlaat u het pad langs de Berkel. Aldaar LA (Berkelweg). Doorlopen tot aan het plein bij de dorpskerk van Almen.

Hier eindigt de eerste etappe. De bus terug vindt u tegenover Hotel De Hoofdige Boer.

Praktische informatie

Start: bij het station van Zutphen, centrumzijde

Einde: Hervormde Kerk in de Dorpsstraat van Almen

Afkortingen in de tekst

In de tekst worden de volgende afkortingen gebruikt:

Rechtsaf = RA

Linksaf = LA

Rechtdoor = RD

Straatnamen: De beschrijving in de tekst vermeldt, cursief tussen haakjes geplaatst, consequent alle straatnamen. Dit is gedaan om de beschrijving te kunnen vergelijken met een topografische kaart of om gemakkelijker de weg te vragen.

Horeca

Volop horeca in Zutphen, bij het station en in de binnenstad. In Almen idem, maar op kleinere schaal.

Van het Berkelpad is ook een wandelboekje beschikbaar. Bestellen is mogelijk via www.anoda.nl.

Achtergrondinformatie

Zutphen, een eeuwenoude Hanzestad

Zutphen is een van de oudste en best bewaarde middeleeuwse steden van Nederland. Al rond het jaar 300 streek een groep Chamaven, een Frankische stam, neer op een rivierduin nabij de rivier de Berkel. Zij waren niet de eerste bewoners in deze streek, maar sinds die tijd is er altijd bewoning geweest in wat later de plaats Zutphen zou worden. Daarmee is Zutphen bijna 500 jaar ouder dan bijvoorbeeld Deventer, toch ook een oude stad. In 882 plunderden de Vikingen de kleine Frankische nederzetting. Na die aanval werd de nederzetting opnieuw opgebouwd, maar nu met een ringwalburcht, een gracht en palenrijen ter verdediging. In het midden werd een houten hof gebouwd, de residentie van de Graven van Hamaland. Wie de kaart van het huidige centrum bestudeert herkent nog steeds het ronde patroon van straten en marktpleinen. Het huidige langgerekte, halfronde marktplein ontstond toen de ringwal werd vervangen door een stadsmuur en deze later naar het noorden werd verlegd. In het oude centrum van Zutphen zijn nog tientallen panden met een bouwgeschiedenis die teruggaat tot in de 13e en 14e eeuw, al zijn de meeste voorgevels van na die tijd. In de 11e eeuw ontwikkelde Zutphen zich tot een belangrijk administratief centrum. Aan de 's-Gravenhof, het plein tegenover de grote Walburgkerk, werd het houten grafelijke paleisje vervangen door een tufstenen palts. In dit voor die tijd enorme stenen gebouw bevond zich een grote aula waar de vorsten van die tijd dineerden, recht spraken en regeerden op hun inspectiereizen over hun uitgestrekte grondbezit. In dezelfde tijd ontstond aan de overkant van het plein een kapel. Deze werd in de jaren erna uitgebouwd tot de Walburgkerk, genoemd naar de Engelse abdis en heilige Walburgis. In deze kerk bevindt zich één van de drie nog bestaande librijeën in Europa, waar talloze oude middeleeuwse kerkboeken aan kettingen liggen. Zutphen was lange tijd de residentie van de Graafschap Zutphen, door inhuwelijking verbonden met het Graafschap Gelre. Zutphen was in de Middeleeuwen bovendien zeer actief in de Rijnhandel op Keulen en in de Hanze. Vooral in de 14e eeuw bloeide de economie. Aan het eind van de 15e eeuw zakte de handel om verschillende redenen in, onder meer omdat de IJssel verzandde. De 16e en 17e eeuw bezorgden Zutphen vooral armoede en narisheid. Geen enkele oorlog ging het plaatsje voorbij en elke keer werd er

zware strijd geleverd. Pas in de 18e eeuw keerde de rust weer. Zutphen heeft nu veel meer een regionale functie, met ? tot op de dag van vandaag ? een belangrijke rol als centrum van de rechtspraak. Rijkdom werd vooral in de omgeving vergaard. Vermogende lieden, veelal van adel, exploiteerden hun landgoederen in de omgeving van Zutphen en bouwden hun majestueuze winterverblijven in de stad. Zutphen ontwikkelde zich pas laat tot een industrieel centrum. Nu ook dat voor een belangrijk deel verleden tijd is, komt de werkgelegenheid vooral uit de zorgsector en de zakelijke dienstverlening. Vanwege de goede treinverbindingen werken ook veel Zutphenaren in Arnhem, Deventer of Apeldoorn. Wat rest is een eeuwenoud, gezellig centrum met maar liefst meer dan 900 monumenten en een prachtig achterland.

De Molengracht

Hoewel al bijna 800 jaar oud, is de Molengracht niet de oorspronkelijke loop van de Berkel (die volgt later in deze etappe). De Molengracht werd rond 1225 door de zandrug ten noorden van de oude stad gegraven. De Molengracht liep oorspronkelijk buiten de stadsmuren, maar werd al gauw 'ingelijfd'. De nieuwe beek dreef een complex van acht watermolens aan, op de plek waar de Berkel nu ondergronds stroomt (tussen de winkel van C&A en de snackbar). Het molencomplex vormde eeuwenlang Zutphens industriegebied avant la lettre. De molens werden na ruim 650 jaar in 1886 gesloopt. Jammer, want ze vormden indertijd een imponerend gezicht!

Stroomafwaarts van de watermolens stond de gracht in open verbinding met de IJssel. Boten konden hier afmeren, laden en lossen. Het waterpeil varieerde: soms stond de gracht halfdroog.

Waar IJssel en Berkel elkaar vroeger ontmoetten

Vanaf het bastion met de naam 'Bult van Ketjen') heeft u een mooi uitzicht op de IJssel. Het stroomopwaartse deel van de IJssel is niet de oorspronkelijke loop, maar werd in 1357 gegraven in een poging om Zutphen te beschermen tegen de ondermijnende kracht van de rivier. De oorspronkelijke loop lag hier waar nu de jachthaven ligt en even verderop, achter het gerechtsgebouw, het brede water van de Vispoortgracht. De IJssel maakte dus op deze plaats een grote bocht en ondermijnde de stadsmuur. Ergens in deze bocht van de IJssel eindigde ook de oorspronkelijke loop van de Berkel. Van deze oorspronkelijke Berkelloop resteren nog het slootje langs de Martinetsingel (bij punt 6) en de thans droogstaande Binnengracht (bij punt 7 en 8)

Het Sutfene, naamgever van de stad Zutphen

Op de plaats van het laaggelegen parkeerterrein, met de naam 'Polsbroek', lag in de tijd van de eerste bewoning een moerassig gebied, het Zuidveen of zoals het in oude documenten heet: het Sutfene. Hieraan ontleent Zutphen zijn huidige naam. Het veen was vermoedelijk een zogenoemd doorstroommoeras, waar het Berkelwater dat er in liep door de dichte vegetatie niet meer als een rivierloop herkenbaar was en waaruit stroomafwaarts weer een nieuw loopje ontstond.

De Berkelruïne

De Berkelruïne of Berkelpoort is vlak na 1312 op last van Graaf Reinald I gebouwd als een waterpoort in de (toen) nieuw gegraven Molengracht. De poort is al eeuwenlang een ruïne, maar anders dan veel andere monumenten in verval, nooit afgebroken om de stenen te verkopen. Al heel vroeg zag men de historische waarde van deze poort in. Dat heeft de Berkelpoort tot op heden doen behouden. Achter de ruïne is de opstapplaats van de fluisterboten, waarmee u een tochtje over de Berkel kunt maken.

Vrouwen in badpak

Tegenover de ijsbaan staat, in de tuin van B&B De Berkeltuyn, het beeld 'Die Badende' van de Duitse kunstenaar Winfried Nimphius uit Coesfeld. Langs de Berkel komt u ditzelfde beeld een aantal keren tegen, het laatst (eigenlijk als eerste) bij het eindpunt Billerbeck. Er staan in totaal tien badende dames langs de Berkel. In Vreden staat ook een mannelijke variant.

Huis 't Velde

Huis 't Velde wordt al genoemd in 1326, hoewel het huidige gebouw is gebouwd rond het begin van de 16de eeuw. Daarbij zijn overigens delen van zijn Middeleeuwse voorganger gebruikt, die nog steeds in het gebouw te zien zijn. Het landgoed is in de loop der eeuwen verschillende malen van eigenaar veranderd. Daarbij veel bekende adellijke namen zoals Bentinck, Leerink, Van Keppel, Van Lawick, Van Dorth en Van Heeckeren, allen uit de Achterhoekse landadel. Dat leverde soms bijzondere bewoners op, waaronder Theodor baron van Neuhooff, een Duitse avonturier die in 1736 werd gekroond tot koning van Corsica. Dat koningschap werd geen succes en al na enkele maanden moest hij het eiland al weer ontvluchten. Hij kwam terecht in Huis 't Velde. Een andere was freule Judith van Dorth, in de tijd van de patriotten een felle voorstander van de Oranjes. De freule was enigszins excentriek en impulsief, en haar politieke activiteit als vrouw was voor die tijd ongewoon. Ze werd gevangen genomen, berecht en in 1799 geëxecuteerd. Daarmee was ze tot aan de Tweede Wereldoorlog de enige vrouw in Nederland die om politieke redenen is terechtgesteld.

Het landgoed is sinds 1953 in het bezit van Stichting Het Geldersch Landschap en Kasteelen. Momenteel is het in gebruik als conferentieoord voor de nationale politie.

Nieuwe meanders in de Berkel

In 2014 en 2015 is de Berkel tussen Zutphen en Almen door het Waterschap Rijn en IJssel flink op de schop genomen. In het rechte kanaal dat het tot voor kort was zijn nu vijftien bochten aangelegd, plus een vistrap bij de Besselinkstuw. Het landschap is er een stuk aantrekkelijker door geworden, tot vreugde van de wandelaar! Het Waterschap bereidt momenteel de herinrichting van het stuk tussen Almen en Lochem voor. Ook hier komen nieuwe meanders.

Almen, een welvarend dorp

In 1900 was Almen nog een typisch boerendorpje met een kerk, een school, een herberg, een smidse en een stuk of wat boerderijen. De kerk was er voor de omwonenden, maar zeker ook voor de bewoners van het (niet meer bestaande) landgoed Ter Meulen. Na de vorige eeuwwisseling vestigde zich een zuivelfabriekje in het dorp. Dat bracht groei in het dorp. Nu is het nog steeds een rustig dorpje en een geliefde woonplaats voor forenzen. Er zijn twee hotels, twee campings en diverse B&B-overnachtingsmogelijkheden.

4 **Neem een abonnement!**
Meer dan 1500 wandelkaarten

voor slechts
€ 13,50